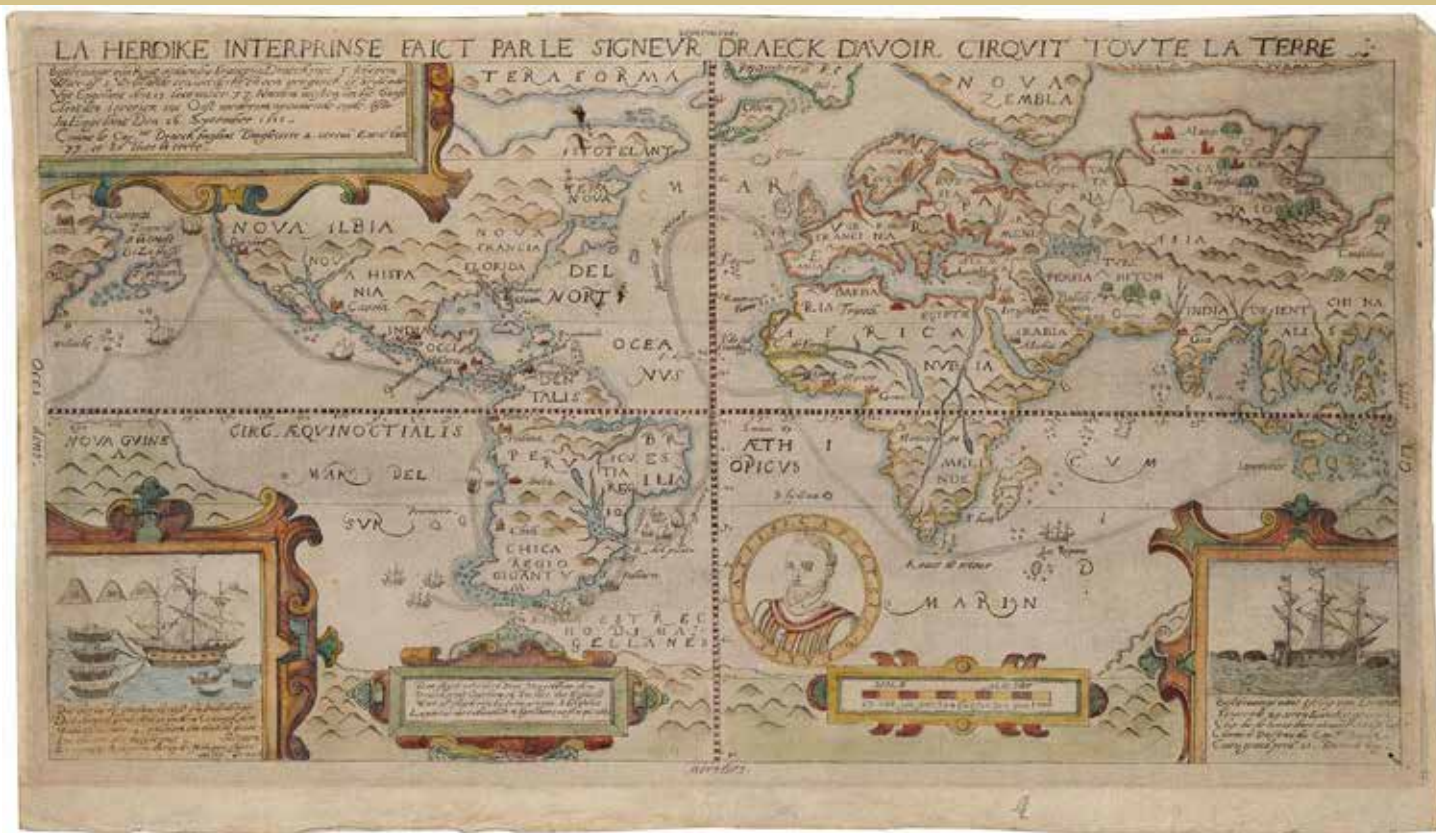

A detailed portrait of Sir Francis Drake in Elizabethan attire. He is wearing a dark, ornate doublet with gold embroidery and a large, white, ruffled collar. He has a mustache and a slight smile. He is holding a sword in his right hand and a large key in his left hand. To his left is a helmet with a white feather plume. The background is dark.

Sir Francis Drake: az első angol, aki körbehajózta a földet

Korának egyik legtehetségesebb navigátora volt, aki a föld körbehajózása révén szerzett magának elévülhetetlen hírnevet. Ugyanakkor a kalózkodásból és a fosztogatásokból is vasosan kivette a részét. Vakmerő, veszélyekkel teli életet élt, amelyben a siker éppannyira kódolva volt, mint a bukás. A szerencse azonban többnyire mindig Francis Drake mellé szegődött, mígnem – ahogy az általában a kalandorok életében lenni szokott – el nem pártolt tőle. **Fazakas László** fejti ki Drake kalandjainak történetét

ARRÓL, HOGY PONTOSAN az Úr melyik esztendejében született, megoszlanak a vélemények. Egyesek szerint 1539-ben, mások szerint az 1540-es évek elején. Csupán egy a biztos: Francis Drake valamikor a 16. század közepén jött a világra. Születésének helyszínéül pedig a ködös Albion délnyugati csücskében elhelyezkedő Devon megyét jegyezték fel a krónikások.

Protestáns családban született. Apja földművelőből lett prédikátorként próbálta eltartani a ház népét, ám egy katolikus lázadás következtében a familia menekülni kényszerült. Végül Kent városában leltek menedékre, innen azonban Drake Plymouthba, a hajózási üzletben érdekelt Hawkins családhoz került, ahol hamar megismerkedett a nagybetűs élettel. Már egészen fiatalon hajósasnak állt, és a fagyos, zord tenger vizeit szelve tanulta ki a kemény matrózsakmát. Közben a kereskedelem fortélyába is belekóstolt: németalföldi és észak-franciaországi kikötőkbe vitték-hozták a portékákat, majd a nyugat-afrikai rabszolgakereskedelemből orientálódott.

Az igencsak jól jövedelmező rabszolgáuzlet akkoriban egy spanyol–portugál duopóliumnak számított, így érthető módon az ibériaiak nem fogadták örömmel az új konkurencia megjelenését. Az

összecsapások emiatt elkerülhetlenné váltak, ám ez cseppet sem zavarta az angolokat, akiknek a szemében főként a bőséges haszonszerzés lebegett.

Drake tehát az 1560-as években többször is Afrika partjai felé vette az irányt, abban reménykedve, hogy a rabszolgák eladásából szép summa fogja ütni a markát. Mindazonáltal fontos kiemelni, hogy Drake ekkor még semmilyen jelentősebb

Az angol–spanyol viszály okai

A 16. század közepétől az Anglia és Spanyolország közötti viszony egyre feszültebbé vált. Ennek elsősorban politikai és vallási okai voltak. Idővel azonban a tengeri kereskedelem és a gyarmati versengés is éles konfliktusokhoz vezetett. Az I. Erzsébet angol királynő (1558–1603) által támogatott kalózok gyakran fosztogatták a spanyol kikötőket és kereskedelmi hajókat. Ez a spanyolok körében óriási felháborodást váltott ki. A két fél közötti konfliktus végül 1588-ban csúcsosodott, amikor II. Fülöp spanyol király (1556–1598) I. Erzsébet ellen vonult. A vállalkozás azonban kudarcot vallott, a Nagy Armada vereséget szenvedett, ami végül Anglia felemelkedését és a Spanyol Birodalom lassú hanyatlását okozta.

Az 1590 körüli, reneszánsz díszítésű térképen Sir Francis Drake Föld körüli hajóútját követhetjük nyomon

A TÚLOLDALON: Drake neve a spanyolok körében a rettegett *El Draque* (A sárkány) néven vált ismertté (16. század végi, 17. század eleji portré)

pozíciót nem töltött be. Feladatait John Hawkins parancsnoksága alatt teljesítette. Az önállósodás felé vezető útja csak ezután vette kezdetét.

Veszélyes vizeken

Eléggé köztudott, hogy a szerencsevadászok körében a nyereség iránti vágy nem ismer határokat. Nem volt ez másképp Hawkins, Drake és társaik esetében sem, akik rövidesen már az Újvilág kincseire áhítoztak. Ez ugyanakkor nem kevés veszéllyel járt, lévén, hogy a régió szintén spanyol érdekövezetnek számított. A vakmerő vállalkozásuk tehát további konfliktusokra volt ítélve. Jóllehet az elején még rendben mentek a dolgok, ám a második rablóhadjáratuk igencsak rosszul sült el, mivel San Juan de Ulúánál a spanyolok megtámadták őket. Kettő kivételével az összes hajójukat elfogták vagy elsüllyesztették, a legénység jelentős részét pedig legyilkolták. Drake és néhány matróztársa viszont életben maradtak. Szerencséjüket egy *Judith* nevű kis bárkának köszönheték, amellyel sikerült

Az 1589-es színezett metszet Drake Santo Domingo elleni 1585-ös támadását jeleníti meg. Az angolok sikeresen elfoglalták a várost, majd váltságdíjat követeltek érte
LENT: John Hawkins és (alatta) Thomas Cavendish a 16. század legkiemelkedőbb angol felfedezői közé tartoztak, utóbbi egyben Drake versenytársa is a spanyolok elleni küzdelemben

Ez rossz hír volt a számára, mivel így hiába a privátér engedély, többé spanyol hajókat, városokat nem támadhatott meg.

A két fél konfliktusának befagyasz-tása miatt Drake más munka után kellett nézzen. Néhány évig Essex grófia szolgálataiba állt. Erről az időszakáról azonban meglehetősen kevés adat maradt fenn, ezért gyakorlatilag semmit sem tudunk arról, hogy 1577-ig konkrétan mivel is töltötte a napjait. Ezután viszont élete legnagyobb kalandja következett.

Az első angol, aki körbehajózta a földet

Francis Drake-et egy föld körüli expedíció parancsnokává szemelték ki, melyet maga a királynő is támogatott. A vállalkozásnak kettős célja volt: egyrészt új területek felfedezése, másrészt ott ártani

gyorsan elmenekülniük, majd gond nélkül a biztonságot jelentő angol partokhoz navigáltak.

A vállalkozás igencsak nagy anyagi és emberi veszteséggel járt, és az expedíciót teljes csödként könyvelték el. A bajokat tetőzte, hogy John Hawkins, aki egy másik hajóval szintén el tudott szökni, azzal vádolta meg Drake-et, hogy csata közben otthagya a flottát, a zsákmányt pedig megtartotta magának. Hogy ebben mennyi volt a valóság, nem tudni, annyi biztos, hogy az ügy megviselte kettőjük kapcsolatát.

A csúfos kudarc ellenére Drake szerencsecsillaga felragyogott. Az esetet ugyanis I. Erzsébet is nyomon követte, aki szintén érdekelt volt a rabszolga-kereskedelemben, így a sikertelen vállalkozás számára is komoly pénzügyi deficitet okozott. A károk mérséklése érdekében a királynő 1572-ben *privátér* engedélyt (más néven: kalózzlevelet) adott Drake-nek, ami azt jelentette, hogy a háborús időkben Anglia ellenségeinek hajóit bármikor megtámadhatja és kifoszthatja. A zsákmány leg-

nagyobb része a koronát, a kisebbik pedig a legénységet illette.

Útban a siker felé

Drake számára ekkor jött el a bizonyítás ideje. Hajtva a bosszútól és a meggazdagodás reményétől, Panama felé vitorlázott, ahol egy jelentős kikötőváros megtámadását tűzte ki célul. Nombre de Dios – így nevezték a kiszemelt települést – azonban túl nagy falatnak bizonyult. Ennek ellenére az akció eredményesen zárult, hiszen a harcok során

sikerült nagyobb zsákmányra szert tenni. Ráadásul Drake – egy magaslatra felmászva – életében először megpillantotta a hatalmas kiterjedésű, végtelen Csendes-óceánt, ahol a spanyolokon kívül más nemzet még nem szelte a vizeket. Ezt látván rögvest megfogadta, hogy „Isten segédelmével” egyszer ide is eljut.

Egyelőre azonban beérte azzal, amit akkor szerzett magának, és visszahajózott Angliába, ahol viszont arról értesült, hogy I. Erzsébet és II. Fülöp spanyol király fegyverszünetet kötött.

Francis Drake kaliforniai őslakosokkal találkozik 1579-ben JOBBRA: Drake híres levele, amelyet 1587. április 27-én küldött el I. Erzsébet angol királynőnek, miután sikeresen végrehajtotta a spanyol flotta elleni támadást Cadiz kikötőjében

Az angolok 1588. augusztus 7-én tűzhajókat – megrakott és lángra lobbantott hajókat – küldenek a spanyol flottára, hogy megtörjék a formációjukat

Don Pedro de Valdés az Armada 1588-as spanyol hadjárata során esett angol fogságba. Drake-nek adja meg magát annak hajója, a *Revenge* fedélzetén (19 század végi festmény) LENT: Francis Walsingham az erzsébetkori angol titkosszolgálat megszervezőjeként ismert. ALATTA: Elizabeth Sydenham, Francis Drake felesége. A házassága révén Drake nemcsak érzelmi, hanem társadalmi és politikai szövetséget is kötött, mivel a Sydenham család gazdag és befolyásos volt

a spanyoloknak (akikkel újra összeakadt Anglia képzeletbeli bajsza), ahol csak lehet. Pontosabban rabolni, fosztogatni, zsákmányt szerezni. Ez Drake személyiségéhez tökéletesen illeszkedett, mondhatni testhezálló feladat volt.

1577 decemberében indultak útnak öt közepes méretű hajóval és alig 200 emberrel. Drake zászlóshajója, a *Pelican*, amit később *Golden Hindre* keresztelt át, épphogy meghaladta a 100 tonnát. 1578 tavaszán elérték Dél-Amerikát, ahonnan a Magellán-szoros felé vették az irányt. Az átkelés nem volt egyszerű, mindössze egy hajó jutott át a Csendes-óceánra. Ezzel azonban Francis Drake teljesítette korábbi fogadalmát, mely szerint egyszer angol hajók is fogják vitorlázni e vizeket. Útjuk innen északra, Valparaísoba

WIKIMEDIA

vezetett, majd tovább, fel egészen a mai Vancouverig, ahonnan – a legendás északnyugati átjárón keresztül – megpróbáltak visszajutni az Atlanti-óceánra, ám a hideg időjárás miatt ez nem sikerült (az átkelés még jó pár évszázadig senkinek sem jött össze). Visszafelé hajózva a mostani Kalifornia területén is kikötött, melyet I. Erzsébet nevében birtokba vett és Új-Albionra keresztelt.

Közben a partvidéket, ahol csak lehetett, megsarcolták, az útba eső hajókat kifosztották. Nem volt nehéz dolguk, mivel az angol hajó a spanyolokat teljesen felkészületlenül érte. Azok ugyanis sosem gondolták, hogy Dél-Amerika nyugati partjain bármikor is ellenséges hajók bukkannhatnak fel. Ennélfogva Drake útja során többnyire védtelen településekkel, kereskedelmi bárkákkal találkozott.

1579-ben nekivágott a nyílt óceánnak és eljutott a Fülöp-szigetekig, onnan Jávára, majd a Jóreménység foka következett. Innen északra fordítva a kormánylapátokat, visszahajózott Angliába. 1580 szeptemberében futott be Plymouth kikötőjébe: ez azt jelentette, hogy Francis Drake lett az első angol hajóskapitány, aki megkerülte a földet.

A csúcsra érve

A kivételes teljesítményért járó jutalom nem maradt el. Drake-et saját hajójának fedélzetén – a spanyol követek heves tiltakozása ellenére – ültette lovaggá a királynő. Emellett hatalmas vagyonra és hírnévre tett szert. A köznép hősként tisztelte és csodálta. Bár kétségtelen, hogy a nagy rivaldafény számos irigységet szült, aminek következtében sokan – főleg az elit körében – szívesen látták volna az újdonsült lovag bukását. Ez azonban nem hátráltatta Drake karrierjét, akit rövidesen parlamenti képviselővé választottak, majd pedig Plymouth polgármesterévé nevezték ki.

A hajó kemény fedélzetét tehát a városháza bársonyszékére váltotta. Jóllehet polgármesterként teljesen más jellegű gondokkal kellett megbirkózzon, de akinek egyszer sikerült körbehajózni a földet, az nem ismerte a lehetetlent. Egyébként is, Drake tehetséges szervező volt, aki a bonyolultabb ügyeket könnyedén tudta menedzselni. Városvezetőként rendbe tette a vízvezetékét, csatornát építtetett, a központi térre egy iránytűt szereltetett, valamint szabályozta a helyi halászatot.

Később Drake újra parlamenti képviselő lett, ahol többek között halászati,

Francis Drake temetése teljes tiszteletadás mellett egy 19. század végi festményen JOBBRA: Az 1652-ben kiadott „A híres Sir F. Drake kapitány útjai és utazásai Nyugat-Indiába” című könyv egy oldala LENT: Francis Drake bronzszobra Plymouth városában JOBBRA LENT: 1581-es miniatúra Francis Drake díszes portréjával, amely gazdagságát és társadalmi státuszát hangsúlyozza

tengerészeti, gyarmati és a Devon megyei ügyekkel foglalkozott.

A spanyol Armada

1585-ben ismét háború tört ki Anglia és a Spanyol Birodalom között. II. Fülöp ezúttal alaposan móresre akarta tanítani a spanyol hajókat fosztogató angolokat, ezért hatalmas flottát küldött a szigetország ellen. A cél I. Erzsébet uralkodását megdönteni, és egy új, hűséges, de főként katolikus királyt ültetni Anglia trónjára.

A királynő a titkosszolgálatát vezető Francis Walsingham kiterjedt kémhálózatának köszönhetően azonban értesült a spanyolok terveiről. Így az invázió megakadályozása vagy pontosabban késleltetése érdekében felkérték Drake-et, hogy rajtaütésekkel nehezítse a spanyolok dolgát. Drake ezúttal is „példásan” teljesítette feladatát. Egy nagyobb flotta élén ugyanis hatalmas károkat okozott néhány fontos spanyolországi kikötőben, majd pedig a Nyugat-Indiákon folytatott műveletei is jelentős veszteségeket eredményeztek a spanyolok számára.

A sikeres akciók ellenére II. Fülöp, a gyarmatbirodalomból származó

végtelen tartalékaira támaszkodva, 1588-ra felállította az akkori világ legnagyobb hadiflottáját. Az év közepére már Anglia partjainál volt a Nagy Armadának nevezett hajóhad. Londonon úrrá lett a pánik. Még a legoptimistábbak sem mertek abban reménykedni, hogy Anglia képes lesz fel tartóztatni az inváziós hadsereget. A sors azonban átírta a forgatókönyvet, és a legyőzhetetlennek hitt Armada legyőzőre talált. A Lord Howard admirális vezette angol hajók – a természet segítségével – ugyanis megsemmisítették a spanyol flottát.

A tengeri ütközetben

Francis Drake is részt vett, mint altengernagy, bár az nem tisztázott, hogy a konkrét harci cselekményekbe mennyire bonyolódott bele.

Utolsó évek

A hatalmas vagyon, a hírnév és a hősöknek kijáró tisztelet lehetővé tette volna Francis Drake számára, hogy visszavonultan élje tovább életét, ám a kalandvágy nem hagyta nyugodni. Az Armada felett aratott diadal után újabb katonai beavat-

kozásokat tervezett a spanyolok ellen. A Nyugat-Indiákra hajózott, ahol erődítmények, kikötők és hajók ellen támadt. Ezek azonban többnyire sikertelenül végződtek. Egy ilyen kevésbé szerencsés kimenetelű vállalkozás okozta Francis

Drake halálát is 1596-ban. Igaz, nem harcban, fegyverek által lelte végzetét, hanem egy szörnyű betegség, a vérhas vitte el. Holttestét Puerto Bello (Panama) közelében engedték a mélybe. Halála sokakat meg rázott, főleg a köznép körében lett úrrá a gyász. Kapitánytársai azonban nem hullattak érte sok könnyet. Önzőnek és megbízhatatlannak tartották. A

spanyolok sem siratták, lévén, hogy ők voltak, akik leginkább holtan akarták látni. Még vérdíjat is kifizettek a fejére. Ugyanakkor elismerték tehetségét, és az iránta érzett gyűlölet egyfajta tisztelettel párosult.

A hajózás minden pontján ügyesebb volt, mint bárki más... Tökéletes memóriával rendelkezett, nagy megfigyelőképességgel, természeténél fogva ékes-szólvolt... Egyszóval olyan híres volt Európában és Amerikában, mint Timur Lenk Ázsiában és Afrikában” – írta róla kissé túlzó összehasonlításában a híres 16. századi történész, John Stow. ■

Fazakas László történész, a BBC History magazin szerkesztője

